

K İ T A P İ N C E L E M E S İ / B O O K R E V I E W

TOPSAKAL, İ. (2022). RUSYA TARİHİ. İSTANBUL: ÖTÜKEN NEŞRİYAT, SS. 172, ₺ 158,34.

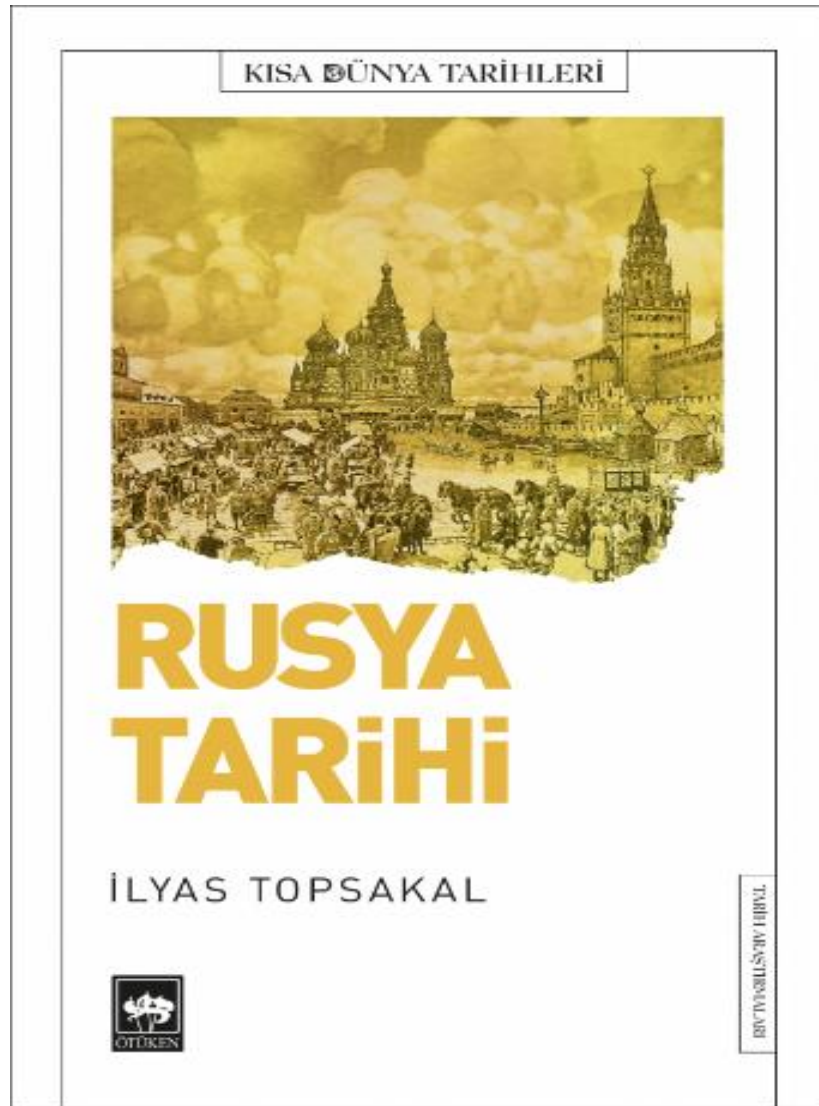
ISBN: 9786254083020

Nurullah ÇETİN

Dr., Bağımsız Araştırmacı

e-posta: nurullahcetin09@gmail.com

ORCID 0000-0003-4402-5966

Geliş Tarihi/Received: 12.10.2025

Kabul Tarihi/Accepted: 29.10.2025

Yayın Tarihi/Printed Date: 31.10.2025

Kaynak Gösterme: Çetin, N. (2025). "Kitap Tanıtımı: İlyas Topsakal, Rusya Tarihi". *Political History Studies*, 1(1), 29-33.

Rus tarih yazımı, geniş coğrafyası ve uzun sürekliliğiyle dünya tarihçiliğinin en karmaşık alanlarından biridir. Bu alanın sistematik biçimde incelenmesi, yalnızca Rusya'nın siyasî gelişimini değil, Avrasya'nın medeniyet yapısını anlamak açısından da önem taşır. Prof. Dr. İlyas Topsakal'ın "Rusya Tarihi" adlı eseri, bu ihtiyaca yanıt veren önemli bir çalışmadır. Yazar, Slav topluluklarının ilk örgütlenmelerinden Sovyetler Birliği'nin dağılmasına kadar uzanan süreci bütüncül bir çerçevede ele alır. Eser, devlet geleneği, coğrafya, kültür ve ideoloji ekseninde şekillenen tarihsel süreçleri açıklayıcı bir yaklaşımla değerlendirir. Anlatım, Rus tarihinin farklı dönemlerini tek çizgide bir araya getirirken her döneme özgü yapısal özellikleri de belirginleştirir. Bu genel yaklaşım, Rus devlet geleneğinin Bizans, Türk ve komşu devletlerin siyasal miraslarıyla kurduğu etkileşimleri anlamak için analitik bir zemin oluşturur. Eserde, siyasî merkezleşme, idarî reformlar ve toplumsal dönüşümler arasındaki ilişki uzun vadeli bir tarihsel süreklilik içinde analiz edilir. Rusya'nın etnik çeşitliliği, geniş toprak yapısı ve ideolojik yönelimleri, tarihsel gelişmenin temel belirleyenleri olarak ele alınır. Bu yönüyle eser, Rus tarihini olayların ardındaki siyasî, toplumsal ve düşünsel süreçler üzerinden inceleyen analitik bir çalışma niteliği taşır.

Yazar, Rus tarihini yalnızca kronolojik olayların sıralanışı olarak değil, Avrasya'nın siyasal ve kültürel sürekliliği içinde şekillenen bir tarihsel süreç olarak ele alır. Bu yaklaşım, Rus ve Türk tarihleri arasındaki etkileşimleri açıklamaya imkân veren bir zemin oluşturur. Yazarın anlatımında tarihsel süreklilik temel bir kavram olarak öne çıkar. Devletin kuruluşundan itibaren gelişen merkezîleşme eğilimi, bu sürekliliğin en belirgin göstergesi olarak görülür. Eser, tarihsel sürekliliği merkeze alan bu genel bakışla üç ana dönemi analitik bir çerçeve içinde inceler. Bu bağlamda ilk bölüm, "Rusların Ortaya Çıkışı" başlığıyla erken Slav topluluklarının etnik ve kültürel gelişimini ele alır. Arkeolojik ve filolojik verilere dayanan bu bölümde, Doğu Slav topluluklarının siyasi örgütlenmeye yönelme süreci ele alınır. Kiev Rus Devleti'nin oluşumu ve Ortodoks Hristiyanlığın benimsenmesi, Rus kimliğinin şekillenmesinde belirleyici aşamalar olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca Bizans mirasının siyasî ve kültürel etkisi, devlet yapısının ve toplumsal düzenin biçimlenmesinde yön verici bir unsur olarak açıklanır. Ardından, 15. yüzyılın sonlarına doğru Altın Orda Devleti'nin zayıflamasıyla birlikte Moskova Knezliği'nin güç kazanması, Rus topraklarında yeni bir siyasî merkezin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Bu gelişme, Rus devlet geleneğinin kalıcı yapısına geçiş sürecinin başlangıcı olarak değerlendirilir. Yazar, erken dönem Rus toplumunun kültürel ve idarî birliğe ulaşma sürecini bu tarihsel bağlam içinde açıklar.

Eserin ikinci bölümü, "Rusya İmparatorluğu" başlığı altında Çarlık Rusyası'nın yapısal dönüşümünü tarihsel süreklilik içinde inceler. Yazar, I. Petro dönemini imparatorluk bilincinin yeniden tanımlandığı bir kırılma noktası olarak değerlendirir. Reform hareketlerinin yalnız askerî veya idarî alanlarla sınırlı kalmadığını, toplumsal düzenin tamamını dönüştüren bir zihniyet değişimi yarattığını vurgular. Bu bağlamda Petro'nun Batılılaşma politikaları, modern devlet anlayışının temellerini atan bir merkezîleşme süreci olarak sunulur. Saray darbeleri dönemi ise istikrarsızlıklarla birlikte aristokratik güç odaklarının devlet mekanizmasına etkisini göstermesi bakımından analiz edilir. Yazar, bu süreci yönetim geleneklerinin sınıandığı bir geçiş evresi olarak değerlendirir. Genişleme politikalarının anlatıldığı kısımda imparatorluğun Avrupa, Kafkasya ve Türkistan yönlü stratejileri ekonomik, askerî ve diplomatik boyutlarıyla ele alınır. 18. ve 19. yüzyıllarda sanayileşme, bürokratik rasyonelleşme ve toplumsal sınıf hareketleri arasındaki denge ayrıntılı biçimde açıklanır. Romanov Hanedanı döneminde merkezî otoritenin güçlenmesi, modernleşme çabalarının sürekliliğini ortaya koyar. Ayrıca yazar, Batı ile kurulan ilişkilerin Rus kimliğinin yeniden tanımlanmasında oynadığı ideolojik rolü vurgular. Bölümün son kısımlarında, Birinci Dünya Savaşı sürecinde yaşanan siyasal ve toplumsal krizlerin imparatorluğun çözülme dinamiklerine nasıl dönüştüğü ele alınır. Böylece ikinci bölüm,

Rus İmparatorluğu'nun yükselişten çöküşe uzanan tarihini siyasal, ekonomik ve zihinsel dönüşüm ekseninde ele alan analitik bir çalışma niteliği taşır.

Üçüncü bölüm, "Sovyetler Birliği Dönemi" başlığıyla imparatorluk sonrası siyasal örgütlenmenin ideolojik temellerini ve kurumsal inşasını çözümler. 1917 Ekim Devrimi'nin yarattığı kırılma, parti merkezli yönetim, planlı ekonomi ve toplumsal dönüşüm hedefleri üzerinden ele alınır. Lenin dönemindeki kurucu düzenlemelerden itibaren devlet-toplum ilişkisinde oluşan yeni hiyerarşi analitik bir çerçevede değerlendirilir. Stalin döneminde bu yapı, sert bir merkezîleşme ve ideolojik disiplin sürecine dönüşmüştür. Planlı ekonomi politikaları, ağır sanayi yatırımları ve GULAG (Glavnoye Upravleniye Lagerey–Ana Kamp Yönetimi) sistemi gibi araçlar, devletin toplumu yeniden biçimlendirme hedefini kurumsal düzeyde görünür kılmıştır. Ardından savaş yıllarında ortaya çıkan seferberlik kapasitesi, savunma sanayiinin büyümesi ve kültürel seferberliğin etkileri tartışılır. Soğuk Savaş koşullarında güvenlik kaygıları, bilim-teknoloji hamleleri ve dış politika tercihleriyle birlikte değerlendirilir. Detant aralığının yarattığı nefes arası, merkezin çevre cumhuriyetlerle kurduğu ilişkinin sınırlarını göstermesi bakımından dikkate değerdir. Çözülüşe giden süreçte ekonomik verimsizlik, ideolojik meşruiyet aşınması ve yerel kimlik talepleri birikimli bir dinamik olarak açıklanır. Bu bölüm, Sovyet idaresinin dağılmasıyla ortaya çıkan yeni siyasal tabloyu, Rus devlet geleneğinin sürekliliği bakımından yorumlayarak sonlandırır. Bu tarihsel mirasın günümüz Rusya'sındaki devlet-toplum ilişkilerine yansımaları da dolaylı biçimde hissedilmektedir.

Kitabın tematik örgüsü, devlet geleneği, coğrafya ve kültür arasındaki etkileşim üzerine kuruludur. Kitap bu üç unsuru açıklayıcı bir çerçevede bir araya getirir. Knezliklerden Çarlığa, oradan parti yönetimine uzanan süreçte devletin merkezîleşme eğilimi, kurumsal bir davranış kalıbı olarak izlenir. Coğrafyanın belirleyici niteliği, geniş düzlükler, ulaşım hatları ve nüfus dağılımı üzerinden somutlaşır. Bu bağlamda güvenlik arayışı ile yayılma stratejileri arasındaki ilişki açık biçimde görülür. Kültürel katmanlarda Bizans mirası, Türk hâkimiyetinin idarî etkileri ve Avrupa yönelimli reform dalgaları, farklı dönemlerde ortaya çıkan denge arayışları olarak değerlendirilir. Bu yaklaşım, Rus tarihindeki dönüşümlerin rastlantısal bir olay dizisi biçiminde gelişmediğini; düşünce dünyası, inanç yapısı ve idarî pratikler arasında kurulan ilişkinin uzun süreli sonuçlar doğurduğunu gösterir. Yazar, bu temaları dönemsel örneklerle destekleyerek kavramları somutlaştırır. Böylece okuyucu, siyasî kararların arka planında yer alan zihinsel ve toplumsal kodları daha açık biçimde anlayabilir.

Çalışmanın yöntem kısmı, kaynak çeşitliliği ve anlatı disiplinine dayalı bir araştırma pratiği sunar. Rusça ve İngilizce birincil kaynakların yanı sıra yerli ve yabancı literatürle kurulan bağ, tartışma zemininin sağlamlığını güçlendirir. Çalışma, olayları kronolojik bir sırayla aktarmakla yetinmeyip nedensellik ilişkilerini öne çıkaran açıklayıcı bir yapı kurar. Kavramlar özenle tanımlanmıştır. Dönemsel ayrımlar yapay kesitlere indirgenmeden ele alınmıştır. Anlatım, merkez-çevre ilişkileri, toplumsal sınıf hareketleri, ekonomi-siyaset etkileşimi ve dinî kurumların dönüştürücü rolü gibi konularda tutarlı bir analitik dil kullanır. Bölümler ilerledikçe önceki evrelerin mirasıyla kurulan bağlantılar daha belirgin hâle gelir. Bu yapı sayesinde okuyucu, kurumsal sürekliliği ve olası kopuşları aynı tarihsel bağlam içinde değerlendirme olanağı bulur. Bu yönüyle çalışma, Türkçe literatürde Rusya tarihini geniş ölçekli bir sentez içinde incelemek isteyen araştırmacılar için önemli bir başvuru kaynağı niteliği taşır. Ancak eserin kavramsal çerçevesi genel olarak tutarlı olmakla birlikte, bazı bölümlerde bu çerçevenin daha geniş kaynaklarla desteklenmesi çalışmanın derinliğini artırabilir.

Topsakal'ın Rusya tarihine yaklaşımında dikkate değer bir başka boyut, Türk ve İslam dünyasıyla ilişkilerin sistematik biçimde değerlendirilmesidir. Yazar, Rus devletinin tarih boyunca Türkistan, Kafkasya ve Karadeniz çevresinde yürüttüğü siyasî ve askerî faaliyetleri ele

alır. Bu süreçleri yalnızca genişleme hamleleri olarak değil, kültürel etkileşimlerin bir parçası olarak değerlendirir. Bu yaklaşım, tarihî ilişkilerin karşılıklı etkileşim süreci olarak şekillendiğini gösterir. Yazar, bu temasların dil, din ve ekonomik yapı üzerindeki etkilerini karşılaştırmalı ve tarihsel bir bakışla inceler. Rusya'nın Türk topluluklarıyla kurduğu temaslar, devlet politikalarının iç güvenlik ve kimlik inşasıyla nasıl bağlantı kurduğunu anlamak açısından açıklayıcı bir çerçeveye oturtulmuştur. Eserde, Kazan ve Astrahan hanlıklarının ilhakı, Altın Orda mirasının Rus yönetim geleneğine yansımaları ve Sovyet döneminde Türkistan ile kurulan siyasal ilişkiler gibi örnekler üzerinden, genişleme siyasetinin yalnız askeri değil, aynı zamanda idarî ve kültürel sonuçlar doğurduğunu ortaya koyar. Kitap, Avrasya tarihi araştırmaları için zengin bir kaynak niteliği taşır ve Türk-Rus ilişkilerinin tarihsel sürekliliğini anlamaya imkân tanıyan nitelikli bir analiz sunar. Yazarın anlatımında görülen tutarlılık, Rus tarihinin bölgesel etkileşimlerle birlikte ele alınmasının ne kadar önemli olduğunu açık biçimde ortaya koyar.

Sonuç olarak, Prof. Dr. İlyas Topsakal'ın "Rusya Tarihi" adlı eseri, erken dönemden Sovyetler Birliği'nin dağılmasına kadar uzanan geniş bir zaman aralığını tarihsel bütünlük içinde ele alan önemli bir çalışmadır. Eser, kronolojik tutarlılığı metodolojik derinlikle birleştirerek Rus devlet geleneğinin sürekliliğini ön plana çıkarır. Yazar, tarihsel olguları siyasal değişimlerin ötesinde, zihniyet ve medeniyet boyutlarında ilerleyen uzun vadeli bir dönüşüm süreci olarak değerlendirir. Bu yönüyle eser, Rus tarihini birbirinden kopuk dönemlerin toplamı olarak değil, bütüncül bir uygarlık serüveni biçiminde sunar. Bilimsel nesnellik içinde kaleme alınan metin, tarihsel sürekliliğin ardındaki kültürel kodları görünür kılar. Rusça ve İngilizce kaynaklara dayalı geniş literatür hâkimiyeti, eserin akademik niteliğini pekiştirir. Yazarın kronolojik istikrarı, olaylar arasındaki bağlantıları açıklama becerisiyle birleşerek anlatıya açıklık kazandırır. Türkçe literatürde Rus tarihini bütün dönemleriyle kapsayan çalışmaların azlığı göz önüne alındığında, Topsakal'ın eseri bu alandaki boşluğu dolduran önemli bir kaynak niteliğindedir. Kitap, Rusya tarihinin siyasal, toplumsal ve kültürel boyutlarını tek bir çerçevede ele alarak Türkçe literatüre bütüncül bir katkı sunar. Eserde Türk ve Rus tarihleri arasındaki karşılıklı etkileşimler, tarihsel sürekliliği görünür kılacak biçimde işlenmiştir. Bu yaklaşım, çalışmayı yalnızca bir Rusya tarihi incelemesi olmaktan çıkarıp Avrasya tarihinin genel gelişimini anlamaya katkı sağlayan bir konuma yerleştirir. Topsakal'ın yaklaşımı, Rus tarihinin Avrasya merkezli okunmasına dair Türkçe literatürde metodolojik bir yönelim oluşturması bakımından da önem taşımaktadır. Açık dili ve kavramsal sadeliğiyle araştırmacılar kadar genel okuyucular için de erişilebilir bir eser olarak öne çıkar. Topsakal'ın "Rusya Tarihi" adlı eseri, bütün bu özellikleriyle Rusya tarihi alanında temel bir başvuru eseri niteliği taşır. Ayrıca Rus medeniyetinin tarihsel sürekliliğini inceleyen çalışmalar için önemli bir referans noktasıdır.

KATKI ORANI BEYANI VE ÇIKAR ÇATIŞMASI BİLDİRİMİ

Sorumlu Yazar <i>Responsible/Corresponding Author</i>		Nurullah ÇETİN		
Makalenin Başlığı <i>Title of Manuscript</i>		Kitap Tanıtımı: İlyas Topsakal, Rusya Tarihi		
Tarih <i>Date</i>		12.10.2025		
Makalenin türü (Araştırma makalesi, Derleme vb.) Manuscript Type (Research Article, Review etc.)		Kitap Tanıtımı		
Yazarların Listesi / List of Authors				
<i>Sıra No</i>	Adı-Soyadı <i>Name - Surname</i>	Katkı Oranı <i>Author Contributions</i>	Çıkar Çatışması <i>Conflicts of Interest</i>	Destek ve Teşekkür (Varsa) <i>Support and Acknowledgment</i>
1	Nurullah ÇETİN	%100	-	-